

Η διαφορά ανάμεσα στο τζιτζικι και το μυρμήγκι, από τον γνωστό μύθο, βρίσκεται στην αντίληψη που έχουν οι άνθρωποι για την διαχείριση και την χρήση των αγαθών στα πλαίσια της ζωής. Η σύνταξή μας με την μια ή την άλλη πλευρά του μύθου αντανακλά την δική μας πρόσληψη σε σχέση με την διαχείριση των αγαθών και, επομένως, δείχνει τις επιλογές μας αναφορικά με την οικονομία, επιλογές που σχετίζονται με τις αποφάσεις που παίρνουμε για τον τρόπο και την ποιότητα της ζωής μας.

Η διεργασία της λήψης αποφάσεων και της εκτέλεσής τους, στον ανθρώπινο εγκέφαλο, βρίσκεται συνδεδεμένη και συνδυασμένη με την προσμονή της ανταμοιβής, βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα, που προκύπτει από κάποια πράξη, όπως δείχνουν τα αποτελέσματα στην σύγχρονη έρευνα της νευροεπιστήμης.

Οι περιοχές του εγκεφάλου που σχετίζονται με την παραγωγή συναισθήματος ενεργοποιούνται στην προσμονή άμεσης ανταμοιβής, ενώ οι περιοχές που συνδέονται με την

αναστολή και τον έλεγχο για την λήψη απόφασης, ενεργοποιούνται στην περίπτωση που η προσμονή για την ανταμοιβή είναι μακροπρόθεσμη. Αντίστοιχη διέγερση των περιοχών του εγκεφάλου παρατηρείται στην εφηβική ηλικία σε σύγκριση με τους ενήλικες. Έτσι λοιπόν, και οι αποφάσεις που αφορούν θέματα οικονομίας ακολουθούν μια αντίστοιχη πορεία ενεργοποίησης, διέγερσης και κινητοποίησης των διαφόρων εγκεφαλικών περιοχών.

Στα πλαίσια της οικονομίας, στην πιο απλή μορφή της, αυτό που απασχολεί τον άνθρωπο είναι το ποσό που μπορεί να εξασφαλίσει για την κάλυψη των αναγκών του, καθημερινών και μακροπρόθεσμων, είτε τα ποσά της αποταμίευσης, αντίθετα από την κατανόηση της ευρύτερης έννοιας της οικονομίας, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, που θα έπρεπε να έχει. Στην πραγματικότητα ο άνθρωπος, καθώς συμμετέχει, εμπλέκεται συναισθηματικά, με ο,τιδήποτε σχετίζεται με την συναλλαγή και ιδιαίτερα την οικονομική.

Η λειτουργία που κυρίως εμπλέκεται στην διαχείριση των οικονομικών είναι η ικανότητα για την λήψη και εκτέλεση αποφάσεων. Το περιεχόμενο αυτής της λειτουργίας μελετάται, στην εποχή μας, από τα νευροοικονομικά τα οποία περιλαμβάνουν τομείς που σχετίζονται με την νευροεπιστήμη, την νευροφυσιολογία, την ενδοκρινολογία και την ψυχολογία.

Στα νευροοικονομικά οι θεωρίες συσχετίζονται με γεγονότα που αφορούν την πραγματική λειτουργία του εγκεφάλου. Τα νευροοικονομικά είναι κλάδος των συμπεριφοριστικών οικονομικών, που

χρησιμοποιούν γεγονότα και ιδέες από τις κοινωνικές επιστήμες που είναι συγγενείς με τα οικονομικά (ψυχολογία, κοινωνιολογία, ανθρωπολογία) για να δείξουν πως η δύναμη της βούλησης, το ενδιαφέρον για τους άλλους ανθρώπους, ο περιορισμός της υπολογιστικής ικανότητας και η βιολογία επηρεάζουν την οικονομική συμπεριφορά. Τα νευροοικονομικά διευρύνουν τα συμπεριφοριστικά οικονομικά χρησιμοποιώντας γεγονότα από την εγκεφαλική λειτουργία. Τα νευροοικονομικά είναι επίσης ένα νέο είδος των πειραματικών οικονομικών. Στα πειραματικά οικονομικά, δημιουργούν απλά παιχνίδια χρήσης των χρημάτων και αγορών, με οικονομικά κίνητρα, για να δοκιμάσουν θεωρίες και να διαπιστώσουν τις μεταβλητές που προκαλούν τα οικονομικά αποτελέσματα. Τα νευροοικονομικά, τέλος, εκμεταλλεύονται τα πλεονεκτήματα της σύγχρονης τεχνολογίας για να παρατηρούν και να καταγράφουν την εγκεφαλική δραστηριότητα κάτω από ποικίλες συνθήκες.

Πολλά ερωτήματα έχουν τεθεί και περιμένουν απαντήσεις:

Γιατί οι άνθρωποι δυσκολεύονται να κοστολογήσουν μη εμπορεύσιμα αγαθά (όπως η καταστροφή του περιβάλλοντος, η ασφάλεια και η υγεία); Γιατί, ενώ στην

εποχή μας έχουν μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογών είναι λιγότερο ευτυχισμένοι με αυτά που έχουν; Πώς σκέπτονται στρατηγικά σχετικά με τις δράσεις των άλλων; Πώς συμπεριφέρονται όταν διακατέχονται από οικονομική ανασφάλεια και όταν παζαρεύουν; Ποιες είναι οι βάσεις των εσωτερικών κινήτρων για σκληρή εργασία; Ποια είναι η διάθεση και τα συναισθήματα των επενδυτών στο χρηματιστήριο;

Επιπλέον οι επιστήμονες ανακάλυψαν ότι στο σύστημα ανταμοιβής που υπάρχει στον εγκέφαλο και δίνει την αίσθηση της πληρότητας και της ικανοποίησης, σημαντικό ρόλο παίζει η ντοπαμίνη, η οποία παράγεται όταν κάποιος παίρνει αποφάσεις υπέρ των άλλων ή δίνει κάτι σε βοήθεια των άλλων. Αυτά τα αποτελέσματα, συνδυαζόμενα, αποκαλύπτουν ότι η φυσιολογική λειτουργία του εγκεφάλου η οποία οδηγεί σε μια ζωή με ικανοποίηση και πληρότητα περνά μέσα από πράξεις φιλανθρωπίας, ενώ αντίθετα όταν αυτές λείπουν και το σύστημα ανταμοιβής δεν ενεργοποιείται κατά κάποιο άλλο τρόπο, τότε ο άνθρωπος πάσχει από έλλειψη αίσθησης ανταμοιβής, μαζί με όλες τις ψυχικές και σωματικές συνέπειες που αυτό επισύρει, μεταξύ των οποίων είναι και οι εξαρτήσεις. Μέσω αυτού αναγνωρίζεται ο σημαντικός ρόλος του ενδιαφέροντος για την κατάσταση και την ευημερία των άλλων.

Με βάση, λοιπόν, τα ευρήματα των νευροοικονομικών, μπορούμε να επεξεργαστούμε τα οικονομικά φαινόμενα που

παρατηρούνται στην σύγχρονη κοινωνία και να κατανοήσουμε τα συμβαίνοντα.

Η αποπροσωποποίηση του πλούτου και της φτώχειας οδηγεί σε θεωρητικολογίες επί του θέματος. Αντίθετα η προσωποποίηση μάς καθιστά μετόχους σε ένα πρόβλημα.

Η λογική επεξεργασία επικρατεί της αυθόρμητης συναισθηματικής αντίδρασης για προσφορά προς τον άλλον, και το αποτέλεσμα είναι πάντα προφανές καθώς η όποια έγνοια για οικονομική εξασφάλιση δεν οδηγεί στην βαθειά ικανοποίηση αλλά σε μια παρατεταμένη εγρήγορση και ανησυχία.

Το ουσιαστικό πρόβλημα δεν είναι εγώ ή ο άλλος αλλά **εγώ και** ο άλλος καθώς και οι δυο χρειάζονται τα μέσα για την ζωή τους, η τοποθέτηση αυτή όμως δεν χωράει σε έναν διαχωρισμένο και διαχωριστικό εγκέφαλο, πολύ δε περισσότερο σε έναν εγκέφαλο που δεν θέλει να συνεργάζεται με την καρδιά.

Όταν, όμως, ο εγκέφαλος μπορεί να ακούσει την φωνή της καρδιάς και να την ακολουθήσει, τότε η έννοια του καθήκοντος εξαφανίζεται μέσα στην παρόρμηση για την ζωή

που περιλαμβάνει και τους άλλους.

Στο σύμπαν που ο καθένας δημιουργεί μέσα του, και κυρίως στον διανοητικό του χώρο, αν δεν δημιουργήσει χώρο και για τους άλλους, τότε η κατεύθυνσή του θα είναι πάντα η ίδια και πάντα προς «όφελος» του εαυτού του. Θα ζει δε μέσα στην μοναξιά και το ανικανοποίητο της απομόνωσης, αφήνοντας τους άλλους στην εγκατάλειψη και την αδιαφορία που προκαλεί τις κοινωνικοοικονομικές ανισότητες μέσα στην κοινωνία.

Επομένως, όσο και αν η πολιτική και η οικονομία προσπαθούν να επιλύσουν τις οικονομικές και κοινωνικές διαφορές, αν η εγκεφαλική λειτουργία των ατόμων δεν αποκατασταθεί σε μια πιο υγιή βάση, οι πλούσιοι θα προσπαθούν να γίνουν πιο πλούσιοι και συνεπώς οι φτωχοί θα γίνονται πιο φτωχοί.

Γιώργος Τσαντάκης